

Çevirmen: Muazzez USLU*

Anlambilim ve Yorumbilgisi [Semantics and Hermeneutics]*

Bana öyle geliyor ki modern felsefi ara tırmanın yöneldi i çe itli alanlardan, anlambilimin ve yorumbilgisinin özel bir ilgi görmesi tesadüf de ildir. Her ikisi de, ba lama noktası olarak dü üncemizin içerisinde ekillendi i dilsel[linguistik] anlama biçimini seçerler. Anlambilim ve yorumbilgisi zihinsel deneyimimizin içinde geli ti i ilk ekli, yani dilsel anlamayı artık görmezlikten gelmezler. Bu alanların her ikisi de dil alanıyla u ra tıkları için, yorumbilgisinin ve anlambilimin gerçekten evrensel bir bakı açısına sahip oldu u açıktır. Bu nedenle bir dilde verilen, bir taraftan bir i aret iken, di er taraftan anlamının olu tu u süreçte bir an de il midir?

Anlambilim dilbilimsel gerçekler alanını dı arıdan tasvir eder görünür ve bunu bu i aretlere ili kin davranı ekileri için bir sınıflandırmanın gelimini mümkün kılmaya çalı arak yapar. Bu sınıflandırmayı Amerikalı bilgin Charles Morris'e borçluyuz. Yorumbilgisi, bu i aretler dünyasını kullanı mızdaki içsel yöne odaklanır, daha iyi ifade edilecek olursa, dı arıdan bakıldı nda konu manın içsel sürecinde, bizim i aretler dünyasını kullanımımız olarak ortaya çıkar. Hem anlambilim hem yorumbilgisi, kendi yöntemleriyle, muhakkak bir yerlerde ifadesini dilde bulan dünyayla ili kimizin bütünselli ini kuramsalla tırmaya çalı ır ve her ikisi de bunu ara tırmalarını do al dillerin ço ullu unun arkasına yönelterek yapmaya çalı ırlar.

Bana öyle geliyor ki, anlambilimsel incelemenin yararlılı ı, ilgimizi dilin yapısal bütünselli inin üstüne çekmi olması ve böylelikle belirsiz olmayan i aretler, semboller ve mantıksal yapılandırma için dilimizin yeterlili i ölküsünün sahteli ini ve sınırlılıklarını ortaya koymu olmasındadır. Anlambilimsel incelemenin de eri önemli ölçüde dile ili kin ayrı tırlı kelime sembollerinin aynı ı görüntüsünün a lmasında yatar. Aslına bakarsanız, anlambilim bunu farklı ekillerde yapar, birincisi; e anlamlıların farkına varmamızı sa layarak, ikincisi; aslında daha önemlisi, bireysel bir kelime ifadesinin hiçbir ekilde ba ka sözlere çevrilemeyece ini ve di er ifadelerle de i tirilemeyece ini göstererek. Bütün e anlamlılı ı a an bir ey üzerine temellendirildi i için bu ikinci ba arının daha önemli oldu unu dü ünüyorum. Aynı dü üncenin farklı ifadeleri ya da aynı ey üzerine söylenmi kelimelerin büyük ço unlu u birbirinden ayrılabilir, düzenlenebilir ve e er amaç bunların arasından sadece bir tek eyi i aret etmek ve adlandırmak ise farklıla tırılabilir. Bununla birlikte, bu

* Mu la Üniversitesi, Fethiye Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksek Okulu, ngilizce Okutmanı

* Gadamer, Hans-George. *Philosophical Hermeneutics*. Translated by David E. Linge. Berkeley, University of California Press: 1977.

yöntemle belli bir kelime i areti ne kadar az izole edilirse, dilsel ifadenin anlamı o kadar güçlü bir biçimde ayrı tırılır ve bireyselle tirilir. E anlamlılık fikri giderek daha az kabul görmektedir. Sonuçta, belli bir ba lamda sadece belli bir ifadenin- bir ikincisinin de il, do ru oldu unu art ko an anlambilimsel bir ölkü ortaya çıkıyor görünmektedir. Bütün bunların ötesinde, kelimelerin edebi kullanımından bu ba lamda bahsedilebilir ve edebi kullanım içerisinde bireyselle tirme, kelimeleri epik kullanımından dramatik ve lirik kullanımlarına ve en yüksek edebi yaratıya; iirin kendisine do ru ilerledikçe daha çok telaffuz edilir hale gelir. Burada lirik iirin büyük oranda çevrilemez oldu u gerçe i açıkça ortaya koyulur.

iir örne i neye ula ıldı mı anlambilimsel bakı açısından ba layarak daha iyi aydınlatılabilir. Immermann'ın bir dizesi öyle der; “Die Zähre rinnt” (kabaca ifade edilecek olursa gözya ları akar), fakat anadili Almanca olan ve gözya ı için alı ılmı “Träne” yerine dikkatle seçilmi “Zähre” kullanımını duyan her hangi biri, böyle bir eski moda kelimenin sıradan olanın yerini almasına muhtemelen a ıracaktır. Ve yine de bu ki i, buradaki gibi söz konusu olan eyin gerçek bir iir oldu u durumlarda edebi türden bir ba lamı tartarken, airin seçimini eninde sonunda kabul etmek durumundadır. “Zähre” kelimesiyle, günlük konu madaki a lamanın yerine, farklı ve oldukça de i mi bir anlam ortaya çıkarılmı tır. üpheye dü mek mümkündür. Anlamda gerçekten bir farklılık var mıdır? Bu sadece estetik bir de er de il midir? Ba ka bir ekilde söylenecek olursa farklılık sadece duygusal ya da ses ahengi de erindeki farklılık de il midir? urası kesindir ki, bir ki i “Zähre” ya da “Träne” telaffuz edildi inde farklı eyler duyar. Fakat anlamları göz önünde bulunduruldu unda bu iki kelimenin birbirlerinin yerine kullanılabilmeleri mümkün de il midir?

Bu kar ı çıkı ın bütün a ırlı ının gözden geçirilmesi gerekir, çünkü aslına bakarsanız bir ifadenin anlamı ya da manası için ba ka bir ifade ile de i tirebilirli inden daha iyi bir tanım bulmak zordur. E er bir ifade bütünü anlamını de i tirmeden ba ka bir ifadenin yerini alabiliyorsa, bu ifade yerini aldı ı ifade ile aynı anlama sahiptir. Bununla birlikte, konu mada de i tirebilirli e dayalı böyle bir kuramın, dil olgusunun gerçek bütünlü ü için tam olarak ne derece geçerli oldu u üphelidir. Ve sadece de i tirebilirlik bir tek ifade için de il konu manın bütünü için geçerli bir noktadır çünkü bu durumda görmezlikten gelinemez. Anlambilimsel incelemenin potansiyeli tam olarak sözcü ü bütünden ayıran bir anlama kuramının ötesine geçebilmesinde yatar. Daha geni bir açıdan bakıldı ında ortaya çıkan, sözcüklerin anlamlarını tanımlaması gereken de i tirebilirlik kuramının kısıtlı bir geçerlili inin oldu udur. Dilsel bir olu umun yapısı sadece benzerlik kuralları ve tek tek ifadelerin ba ka ifadelerle de i tirilmesinin imkânına dayalı olarak tanımlanamaz. üphesiz konu manın e de er yolları diye bir ey vardır, fakat bu tür e de erlik ili kileri de i mez benzerlikler de ildir, aksine on yıldan on yıla anlamsal de i imde yansıtıldı ı gibi, bir ça ın ruhu ortaya çıkar ve kaybolur. Örne in, ngilizce deyimlerin u anki Alman sosyal ya antısına nüfus edi inin görülmesi gerekir. Semantik analiz[anlambilimsel inceleme] bu tür gözlemler yaparak sözün geli i zamanla ve tarihle ilgili farklılıkları okuyabilir. Tam olarak, yapısal bir bütünlü ün ba ka bir bütün yapıyı ihlalini fark edebilir hale getirerek avantajlı bir konum edinir. Anlamsal incelemenin betimsel kesinli i bir kelime alanı ba ka yeni ba lamlara ta ındı ında ortaya çıkan tutarsızlı a i aret eder- ve bu tür uyumsuzluk tamamen yeni bir eyin ke fini gösterir.

Bu durum özellikle mecazın genel mantığı için de doğrudur. Aslında, mecaz bir anlam alanından başka bir anlam alanına bir şeyler taşıyor mu görüntüsü ortaya çıkarır ve bu anlamı çıkartılıp yeni kullanım alanlarına taşıyabilen, orijinal bir anlam alanı aklı getirir, tabii böyle bir anlam akıldaki tutulabildiği sürece. Sadece, sözcük daha önceden kullanılmış olduğu anlam alanından, mecazi anlamda, köklerini tamamen çektiğinde ve çekilip alındığında ve taşıdığı belli edecek bütün özellikleri kaybettiğinde, yeni anlamdaki anlamı “uygun” anlamı olmaya başlar. Dolayısıyla, dilimizde kullanılan belli bir deyim, mesela “çiçek açmak” deyiminin, doğrudan doğruya sadece florayı ilgilendiren alanda gerçekleştirdiğinin ve daha geniş bir canlılar alanına ve toplum ve kültür gibi yaygın daha yüksek ve karmaşık formlarına uygulanmasının sadece mecazi kullanımda uygun olduğunu, diğer anlamda ise uygun olmadığını düşünülmesi kesinlikle sadece dilbilgisi kitaplarının geleneklerinden biridir. Aslında, kelime haznesinin birikimi ve kullanım kuralları, sadece ana hatları belirler ve aslında bir dilin yapısını inşa eder; daha açıkçası yeni uygulama alanlarına doğru devam eden büyümesini oluşturur.

Buna göre, anlambilime belli oranda bir kısıtlama konulur. Tüm doğal dillere dilin derin anlambilimsel yapısının bütünsel analizi düşünülmesi amaçlanarak yaklaşılabılır ve doğal diller bu tür dilin ortaya çıktığı formlar olarak görülebilir. Fakat böyle yapıldığında, dilde, dile gerçekten gerekli olan, anlamı geleneklerle ortaya koyma eylemi ile sürekli bir bireyselleşme eylemi arasında bir eylemin çatışması ile karşılaşılır. Üstesiz, dilsel geleneklerden hiçbir zaman çok uzaklaşamayacağı gerçeği dilin yaygınlığı için esastır: hiç kimse tarafından anlaşılmayan tamamen kişisel bir dil konusu ancak aslında hiç konu muymaz demektir. Fakat diğer yandan, kelimelerin seçiminde, dilbilgisi kurallarında ve biçimde sadece tümüyle geleneksel [bireyselleşme eylemiyle hiç yer vermeyen, basmakalıp] bir dil konusu ancak üslapta dilin kelimelerin ve iletişim araçlarının bireyselleştirilmesiyle birlikte gelen hitap etme ve çağırma gücünü bunun bedeli olarak verir.

Değerlendirme gerilimin örnek durumu terminoloji ile yaygın dil arasında her zaman var olan bir şeydir. Bilim adamı için oldukça iyi bilinen bir olgudur, fakat eylem sahibi olmak için tutkusu olan sıradan insanlar için daha iyi bilinen durumdur çünkü teknik deyimler onlar için engel oluşturur. Belli bir alana özgü terminolojik deyimler onları dilin asıl yaygınlığına uyum sağlamak için alı koyan özel bir profile sahiptirler. Bununla birlikte, bu kadar net bir şekilde tanımlanmış, tek anlamlı terimler ancak dilin yaygınlığına iyice yerleşmiş oldukları sürece yaygın olabilir ve aktarılabilirler. Dolayısıyla bir şeyleri netleştirme güçlerini –tek anlamlılıklarıyla daha önceden sınırlandırılmış bir güç- konu manının çok anlamlı ve müphem yollarının iletişim gücüyle zenginleştirilmeleri kesinlikle gereklidir. Üstesiz, bilim terimlerin bu şekilde bulandırılmasını engelleyebilir, fakat metodolojik “saflık” sadece belli alanlarda uygulanabilir- dünyayla dilsel ilişkimizin üzerine kurulu olan dünya-merkezli olma durumu bu saflığın öncesinde gelir. Mesela, kim sadece fizikte “güç” kavramını ve onunla birlikte gelen yan anlamları olan anlamları düşünmek durumunda kalır ve bu bilimin içeriğini sıradan insan için anlamlı kılar. Farklı durumlarda, Oetinger ve Herder tarafından Newton’un buluşlarının halk bilincine nasıl katıldığını göstermeyi başardım: gücün yaygın deneyimi temelinde güç düşünülmesi kavranabilir hâle getirildi. Ancak bu bütünleşme gerçekleşirken, söz konusu teknik terim Alman diline girdi ve çevrilemezlik noktasında bireyselleştirildi. Ya da başka bir şekilde ifade edilecek olursa, kim

Goethe'nin “Ba langıçta die Kraft[güç] vardı” sözünü ba ka bir dilde onun kastetti i anlamı korumaksızın “Bununla yetinmemem gerekti ine dair bir ey beni zaten uyarmamı mıydı?” ekline getirmeye cesaret edebilir?

Aslına bakarsanız, ya ayan dilin özelli i olan bireyselle tirmeye olan e ilimi dü ünürsek, edebi yaratıda bu e ilimin en yüksek olu umunu fark etmeye ba larız. Bununla birlikte e er be do ru ise, de i tirim kuramının gerçekten belli bir dilsel ifade için anlam dü ünmesini tanımlamada yeterli olup olmadı ı sorgulanır hale gelir. Lirik iir, bütün airane etkileyicili ini tümüyle kaybetmeden ba ka bir dile aktarılamaz duruma gelince artık çevrilemezdir. Lirik iirin uç durumunu betimleyen bu gerçek, de i tirim fikrinin yani bir ifadenin bir ba kasıyla de i tirilebilece i fikrinin ba arıszlı ını açıkça gösterir. Çok üst düzeyde bireyselle tirilmi iirsel dilin özel olgusundan ba ımsız dü üldü ünde de bu fikir genel olarak geçerli bir fikir gibi görünür. E er durumu do ru bir açıdan görüyorsam, bir deyimden bir ba ka deyimle de i tirilebilece i tezi böyle bir dilin konu uldu u bireyselle tirme durumlarıyla çeli ir. Konu mada, geçerli çok fazla ifadenin bulundu u durumlarda yada kendi ifade hatalarımızı düzeltirken, bir ifadeyi ba ka bir ifade ile de i tiririz ya da ilk önce en iyi ifadeyi bulamazsak birinin ardından ötekini kullanırız. Bu gibi durumlarda bile, söylenen eyin amaçlı ana anlamı, olayların akı ndan ayrı de il, ifadenin süreklili i içerisinde ortaya çıkar. Bununla birlikte, kullanılmı bir kelimenin yerine aynı anlamda ba ka bir kelime konmaya çalı ılırsa, böyle bir ayırım olu ur.

Burada anlambilimin kendi sınırlarını a ıp ba ka bir eye dönü tü ü bir noktaya geliriz. Anlambilim i aretlerin, tam olarak dilsel i aretlerin doktrinidir. Bununla birlikte i aretler bir amaca ula mayı sa layan birer araçlardır. nsan faaliyetinin bütün di er araçları gibi biz istersek bunları kullanır istemezsek bir kenara bırakırız. “ nsan araçlara hükmeder” denir, yani insan onları istemli bir ekilde kullanır. E er ki inin bir dilde kendini bir ba kasına ifade etmesi gerekirse, benzer bir ekilde, kesinlikle dile hükmetmesi gerekti ini de söyleyebiliriz. Fakat konu manın kendisi, ileti imde bir takım amaçlara ula mak için araçların seçiminden daha fazla ey ifade eder. nsanın hükmetti i dil içinde ya adı ı dildir. Ba ka bir ekilde ifade edilecek olursa ki i dilbilimsel biçimin dı nda ba ka bir ekilde ileti im kurmayı istemeyece ini bilir. Bir ki inin konu ması yasaklandı nda onun yerine onun söyleyece i sözleri seçmek ileti imde yaratılan bir görüntü ya da etkidir. Ba kasının kelimelerini seçmek konu ma kısıtlandı nda ileti imde yaratılan bir görüntü ya da etkidir. “Özgür” konu ma ki inin kendini unutmasına ve dil vasıtasıyla var edilen konuya teslim olmasına do ru akar. Bu yazılı söylem, metinleri anlama durumunda bile do rudur. Çünkü metinlerin de anla ılabilmeleri için konu madaki anlamın hareketiyle tekrar birle tirilmeleri gerekir.

Dolayısıyla, bir metnin dilbilimsel biçimini bütün olarak inceleyen ve anlamsal yapısını tartı ma konusu yapan bu inceleme alanının ötesinde bir ba ka sorgulama ve ara tırma alanı ortaya çıkar ve bu yorumbilgisidir. Yorumbilgisel ara tırma dilin her zaman ilk bakı ta sundu u, açıkça ortada olan sözel ifadenin aldatıcı görüntüsünün ötesine ve kendinin ötesine sarktı ı gerçe i üzerine kuruludur. Her nasıl dilde ifade edilen ey ve sözcüklerin içinde ekillendirilen ifade tesadüfi de ilse dil de tesadüfi de ildir. Burada açılan yorumbilgisel boyut, dü ünülen ya da iletilen her eyin nesnelle tirilmesindeki sınırlılı ı açıklar. Dilsel ifadeler olabildikleri olduklarında sadece yanlı ve iyile tirmeyi gerektirir bir durumda de il aynı zamanda ilettikleri ve

çarı tırdıkları eyde de eksik kalırlar. Çünkü, konu mada ifade aracına yüklenmi örtük bir anlam hep vardır ve bu sadece anlamın arkasındaki anlamın, yani aslında gerçekte ifade edilen eyin seviyesine yükseltildi inde anlamını kaybetti i söylenebilecek bir anlam olarak i lev görür. Bu konuyu aydınlatmak için, konu manın kendi sınırlarını a tı tı biçimlerden ikisinin ayrımını yapmak isterim: birincisi, söylenmeyen ve bununla birlikte konu mada sunulan, ikincisi bütün uygulamalı amaçlar için konu mada saklanan.

Hep birlikte, ilk olarak söylenmemesine ra men söylenene bakalım. Burada ortaya çıkan, söylenen eyin anlamını olu turmada önemli bir rol oynayan, tüm konu manın içinde biçimlendi i çok geni bir düzensizlikler alanıdır. Düzensizlikten kastım bir ifadenin kullanıldı ı duruma ba ımlılı ıdır. Yorumbilgisel analiz [hermeneutik analiz] bu türden duruma ba ımlılı ın aslında durumsal olmadı ını gösterebilmi tir. Örne in “burada” ve “bu” gibi düzensiz oldu u söylenen ifadeler, açıkça görüldü ü gibi anlamsal özellikleri bakımından sabit bir içerik ta ılamakla ve bo biçimler gibi uygulanabilmekle birlikte, bütün bo yapılarda oldu u gibi de i ken içerikler bu yapılara eklenebilir. Yorumbilgisel incelemebu türden yere ve zamana ba ılı ın [göreceli in/izafiyetin] konu manın özü oldu unu göstermeyi ba armı tir. Çünkü hiçbir söz mantıksal ve dilbilimsel yapısı bakımından belirsiz olmayan tamamen açık bir anlama sahip olamayaca ından, görecelik te vik edilir. Her cümleinin ardında ona anlam kazandıran bir soru vardır. Bunun da ötesinde sorunun yorumbilgisel i levi, kar ılı ında cümleinin genel olarak ne ifade etti ine etki eder- bu anlamda cümle bir cevaptır. Burası, sorunun henüz tam olarak netle memi yorumbilgisel özelliklerini tartı mak için uygun bir yer de ildir. Herkesin bildi i gibi, kurallara göre kesin bir türün sözdizimsel özelliklerini ta ımasa da yine de sorma anlamını tam olarak gösteren birçok çe it soru vardır. Burada, sözdizimsel olarak bildirici bir konu ma birimi olsa da, bir sorunun do asına bürünebilen sorgulayıcı vurguyu kastediyorum. Buna ra men, ba ka bir güzel örnek de bunun tam tersinin oldu u; yani aslında soru özellikleri ta ıyan bir eyin bildirici bir niteli e büründü ü örneklerdir. Bu retorik soru dedi imiz eydir. Retorik olarak adlandırılan ey aslında sadece biçimde sorudur. Özünde bir iddiadır. Ve e er burada sorgulayıcı özelli in nasıl onaylayıcı ve iddia edici bir hale geldi ini inceleyecek olursak, retorik sorunun kendi cevabını içeren olumlu bir cümle haline geldi ini görürüz. Retorik soru, adeta soru vasıtasıyla bir cevap verme ansını elde eder.

Bu yüzden söylenen eyin içerisinde kendini gösteren, söylenmeyen eyin en açık kanıtı, söylenen eyin arkasındaki sorunun köklerindedir. Fakat bu tür ima tek biçim midir ya da ba ka biçimler var mıdır sorularını kendimize sormalıyız. Mesela bu, aslında dar anlamda cümle olmayan birçok cümle için uygun bir model midir? Çünkü bunlar aslında sadece bilgi iletme, amaçlanan bir takım ili kilerin durumunu aktarmak niyetinde de ildirler. Aksine tamamen farklı bir i lev ve anlam ta ımaktadırlar. Mesela sadece lanet ya da kutsama ya da bir dini gelene in kutsal mesajı gibi de il emir ve ikâyet gibi konu ma olgularını da kastediyorum. Bütün bunlar tekrarlanamayacak ekilde, do ru anlamı bilinir hale getiren konu ma ekilleridir; onların dar anlamdaki *kesinlikleri* (mesela bilgi verici bir söyleme dönü meleri, “seni lanetledi imi söylüyorum” gibi) cümleinin anlamını (lanetleme eklini) tamamen de i tirir- tabi e er tamamen yok etmezse. Bu durumda sorulması gereken, burada söylenen eyin güdüleyici bir soruya cevap olup olmadı ıdır. Bu tür bir sorunun temelinde, söylenen ey açık tamamen açık mıdır? Kesinlikle bu türden lanetten kutsamaya varan tüm cümle

türlerinin anlamları, bir eylem bakımından çıkarılan bir anlam saptaması olmaksızın tam olarak kapsamlı bir şekilde ele alınamaz. Bu cümle formları anlamda, söylendikleri durumlar tamamen aydınlatılarak çıkarıldığı sürece, görecelik özelliğine sahip olduklarına karşı çıkılamaz.

Fakat edebiyatın özel kullanımı anlamında bir metinle karşı karşıya geldiğimizde bir başka sorun seviyesi açılır. Çünkü, bu türden bir metnin anlamı bir durum nedeniyle ortaya çıkmıyorsa, aksine her zaman anlamılır ise, her zaman bir cevabı olan metnin, hangi soruya cevap olduğu sorusu kaçınılmaz olarak sorulur. Özellikle teoloji, hukuk ve edebiyat metinleri yorumbilgisinin tercih ettiği inceleme nesnelere sahiptir. Çünkü, bu tür metinler kendilerini oluşturan harflerin içine hapsolan bir anlamı uyandırma problemini ortaya koyarlar.

Bununla birlikte, sadece söylenmeyen şeylere değil aynı zamanda konu mayla saklanan şeylere ilişkin bir başka yorumbilgisel düşünce ekli, bizim dil davranışımızın yorumbilgisel köullerinin anlamasına daha derin bir biçimde yönelir. Biliyoruz ki yalan söylendiği zaman, tam olarak kullanılan dil aslında bir şeyler saklayabilir. Kişiler arası ilişkilerin karmaşık diyalogları, bölgesel nezaket kurallarından kesin bir şekilde süistimal edilmesine kadar birçok değişik şekilde, yalanlarda karşıımıza çıkar ve bunların kesin anlamsal özellikleri yoktur. Hiç kekelenmeden ve utanç ibaresi göstermeden bir kitap gibi yalan söyleyen kişi konu manın sakladığı şeyi bile saklar. Daha açık bir şekilde ifade edilecek olursa, dilsel gerçeğin kendisi, sadece dil aracılığıyla gerçeği açığa çıkarmayı bir görev olarak gördüğümüzde yani dilsel sanat eserleri söz konusu olduğunda bir yalan özelliğini taşıır. Metinler göz önünde bulundurulduğunda mesela, modern bir dilbilimci, bir şeyleri saklama niyetinde olduğu saptanan bir metnin sonucu olan yalan-ı aretlerden bahseder. Burada yalan sadece doğru olmayan bir şeyin söylenmesi değil, saklayan ve sakladığını bilen bir konu manın ürünüdür. Bu nedenle yalanın içeriğini görmek, ya da daha iyi ifade edilecek olursa, konu manının gerçek amacına ilişkin anlamlardan birinde bir yalanın, yalan özelliğini taşıdığı anlam farkına varmak, edebi yaratının dilsel yorumunun amacıdır.

Yalana zıt olan, oldukça farklıdır, hatanın saklanmasıdır. Burada, doğru bir iddia ileri sürüldüğü durumlardaki dil davranışı, yanlış bir şey söylendiği durumlardan hiç farklı değildir. Hata ne bir anlamsal olgu ne de bir yorumbilgisel olgudur. Fakat bu özelliklerin her ikisi de hatanın içinde mevcuttur. Hatalı iddialar hatalı fikirlerin doğru ifadeleridir, fakat ifade ve dil olguları olarak ele alındıklarında, kesinlikle doğru fikirlerin ifadelerine zıt değildirler. Ancak yalan tam bir dil olgusudur ve büyük bir ölçüde saklamanın zararsız bir durumudur. Sadece çok uzun sürdürülmedikleri için değil dünyadaki dil davranışının içinde gömülü oldukları için zararsız diyorum. Dil davranışı yalanlarda yeniden doğrulur çünkü yalanlar konu manın gerçeklik değerini önkoşul olarak varsayarlar ve bu doğruluk değerinin yalanın içeriği görüldüğünde ya da ortaya çıktıığında yeniden kurulur. Yalanı yakalanan kişi kendi yalanını böyle görür. Sadece yalan bilinçli bir gizleme içermediğinde yeni bir kimliğe bürünür, bu yeni karakter yalancının bütün dünyayla ilişkisini belirler. Neyin doğru olduğu dair hissin ve aslında her türlü gerçek hissini içinde kaybolduğu bu tür kişisel dolandırıcılıkta bir olgu olarak anılır. Bu tür yalancılık kendi varlığını inkâr eder ve kendi kendine konu manı korumasız kalmaktan korunur. Konu manın peşesini kendi üzerine çekerek kendini destekler. Burada kişi tamamen gelişmiş ve kuşatıcı konu manı gücüyle karşılaşırsa ki bu

konu ma gücü ba kalarının yargısıyla çıplak bırakılmı gibi ısrar eder. Bu tür yalancılık ki inin kendine yabancıla masına bir örnek te kil eder ki dilsel bilincimiz duyarlıdır ve yorumbilgisel dü üncemizin çabalarıyla geli tirilmesi gerekir. Yorumbilgisinin bakı açısından bakılacak olursa, yalancılı ın fark edilmesi, yalancılı ı ba kasında fark eden ki i için, yalancılık yapan ki inin ileti im kurulacak ki iler arasından çıkarılması demektir çünkü bu ki i söyledi i eyin arkasında durmaz.

Yorumbilgisi temelde ki i kendini ba kalarına ve kendine açıklamakta güçlük çekti inde kullanılır. Yorumbilgisi temelde ki i kendini ba kalarına ve kendine Dil yoluyla gerçekle en iki güçlü gizleme biçimi vardır ve yorumbilgisel dü ünçe her eyden önce kendini bunlarda uygulamaktadır. Ki inin bütün dünyayla ili kisini belirleyen, dil yoluyla gerçekle en bu tür gizlemeyi bundan sonraki bölümde tartı mayı istiyorum. Bunlardan biri önyargılara olan belirlilmemi bir güvendir. Bütün konu manın temel yapılarından biri udur; konu mamızdaki önyargılarımız ve sezinlemelerimiz ile öyle bir yönlendiriliriz ki bunlar sürekli saklı kalır ve bu tür önyargıların farkına vardı ını söyleyen ki i konu mada ula mayı amaçladı ı anlamda bir tür aksamaya neden olur. Genellikle aksama, eski bir fikrin savunulmaz oldu unu ele verdi i, bir takım yeni tecrübelerle birlikte gelir. Fakat en temel önyargılar kolaylıkla sökülüp atılamaz ve kendileri için belli bir kesinlik iddia ederek hatta kendilerini bütün önyargılardan uzak varsayıp böyle bir kılı a girerek ve böylelikle kendilerinin di erleri tarafından kabulünü sa lama alarak kendilerini kurtarmaya çalı ırlar. Bu türden kendini kurtarma e ilimindeki önyargıların dildeki biçimine daha açıkçası bütün dogmatizmin bir türlü teslim olmak bilmeyen yineleme özelli ine gayet alı ız. Bununla birlikte, buna bilimde de rastlarız, mesela bilimsel nesnellik ve önyargsız bilgi u runa fizik gibi bir bilimin kanıtlanmı metodu, metodolojik de i iklik olmaksızın toplumsal kuramın di er alanlarına uygulandı ında. Bizim ça ımızda sürekli yinelenen ve daha fazla dikkat çeken bir ba ka durum, toplumun karar verme sürecinde bilimin en yüksek otorite olarak görülmesi için yapılan yakarı lardır. Burada, sadece yorumbilgisel dü ünme bunu gösterebilmek yetisine sahip oldu u için, bilgiyle ba lı bulunan ilgi görmezlikten gelinir. deolojik ele tiri ekinde ortaya çıkan bu tür yorumbilgisel dü ünmeye a inayız. Yorumbilgisel dü ünçe, ideolojik ele tirinin arkasındaki ideolojiyi i aret ederek bir dü ünçe durumu yaratır ve varsayılan nesnell in, toplumsal güçlerin sabitlenmi dengesinin bir ifadesi oldu unu göstererek bu varsayımsal nesnell i çürütür. Toplumsal ve tarihsel dü üncenin yardımıyla, ideolojik ele tiri bizi yaygın toplumsal önyargıların farkında yapmaya, dolayısıyla da onlardan bizi kurtarmaya çalı ır. Ya da ba ka bir ekinde ifade edilecek olursa, bu türden önyargıların kontrol edilemeyen etkilerini perdeleyen yanlış izlenimi delmeye çalı ır. Bu oldukça zor bir görevdir. Çünkü kendisi için net olan her eyi üpheye iten ki i, ona kar ı sıralanmı bütün pratik kanıtların direni iyle kar ılaacaktır. Kendisi için net olan her eyi üpheye iten ki i, ona kar ı sıralanmı bütün pratik kanıtların direni ini kar ısında bulaca ı için bu oldukça zor bir görevdir. te tam burada, yorumbilgisel kuramın i levi yatar. Bu bir takım bireyler tarafından kabulünün güçlü alı kanlıklar ve önyargıların engellenebilece i durumlarda genel kabulü mümkün kılar. deolojik ele tiri sadece bir çe it yorumbilgisel dü ünçe sunar, bu da ele tiriyle bir takım önyargıları yok etmeye çalı an dü ünçe biçimidir.

Bununla birlikte, yorumbilgisel dü ünçe mümkün olan uygulamalarında evrenseldir. Yorumbilgisel dü ünçe, bilimlere kar ıt olarak, toplumsal ele tiri yoluyla

ideolojiyi ortaya çıkarma problemi durumlarında de il, bilim metodolojisine ili kin ki isel aydınlanma durumlarında fark edilmek için sava malıdır. Nesnelle tirme yöntemleri yoluyla nesnesini yaratmaya çalı an her bilim bunun özel do ası üzerine kurulmu tur. Modern bilimin yöntemi ba tan red ile nitelendirilmi tir, daha açıkçası modern bilim kendi metodolojisini ve prosedürlerini aklına getirmeyen her bilimi dı lamaktadır. Tam olarak bu yolla kendisine unu ispatlar, modern bilim limitsizdir ve asla kendini do rulamayı istemez. Bundan dolayı, kendi bilgisinde bütün oldu u izlenimini verir ve bu yolla toplumsal önyargıların ve ilgilerin gizli kaldı ı ve böylelikle korundu u bir savunma sa lar. Ça da toplumdaki uzmanların rolünün; ekonomi, politika, sava durumlarının ve adalet uygulamalarının uzmanların sesinden çok, toplumun iste ini temsil eden politik kurumlardan etkilendi ini hatırlamak gerekir.

Yorumbilgisi, kendi ele tirel çabası, bir ba ka deyi le kendi durumunun sınırlılıkları ve görecelili i hakkında, e zamanlı olarak dü ünebilmek için yeterli ki isel dü ünçe toplayıp bunları düzenleyebilirse asıl üretkenli e ula ır. Bana, bunu yapan yorumbilgisel dü ünçe, bilginin gerçek ülküsüne yakla ır gibi geliyor, çünkü dü ünçe yanılsamasının farkına varmamızı sa lar. Her türlü ba ımlılı ı ve önyargıyı i aret eden fakat kendinin bütün önyargılardan ve ba ımlılıktan uzak oldu unu dü ünçen bir ele tirel bilinç, ister istemez yanılsamamın içinde tuza a dü mü olarak kalır. Çünkü kendisi ilk a amada bir ele tiriyle güdülenmi tir. Yok etti i eye ba ımlılı ı kaçınılmazdır. Önyargıdan tamamen ba ımsız olma iddiası naiftir; bu naiflik kesin aydınlanmanın yanılgısı da olsa metafizik gelenekteki daha önceki bütün dü üncelerden uzak bir ampirizmin yanılgısı da olsa ideolojik ele tiri vasıtasıyla bilimin ötesine geçme yanılgısı da olsa. Bana öyle geliyor ki, her durumda yorumbilgisel olarak aydınlanmı bilinç, kendini ifade etmeye yönelen daha yüksek bir do ru olu turmaya çalı ır. Daha açıkçası onun gerçe i çevirinin gerçe idir. Daha yüksektir çünkü yabancı bir eyin, ki inin kendisinin olmasına izin verir, bunu ele tirel olarak yok ederek ya da ele tirmeden yeniden yaratarak de il, birinin ufkunun sınırları içerisinde onun kendi dü ünceleriyle açıklayarak, dolayısıyla ona yeni bir gerçeklik vererek yapar. Çeviri bir ki inin kendinin olanla, yabancı olanın, ki inin kendi dü ünçesine zıt olsa da ötekinin dü ünçesini savunarak, yeni bir biçimde kayna masına izin verir. Yorumbilgisel dü ünçenin bu ekilde uygulanmasında, belli bir olu umunda bulunan ey, kesin bir anlama dönü türülür, ba ka bir deyi le kendi dilsel olarak yapılandırılmı dünyasından çıkarılıp alınmı olur. Fakat bizim onun hakkındaki dü üncemiz de il, yorumbilgisel dü ünçenin kendisi yeni bir dilsel dünya yorumuna yönelir. Öteki dü ünçeye zıt olsa da kendi yolunda ilerlemesine izin verirken, sürekli ilerleyen bu sonlu süreçte, mantı ın gücü gösterilir. Mantık kendi sınırlarının bilincinde olsa da, insan bilgisinin sınırlı oldu unun ve sınırlı kalaca ının bilincindedir. Yorumbilgisel dü ünçe, dü ünçen bilinçlili in ki isel ele tirisini üzerine çalı ır ki bu ele tiri kendi soyutlamalarının ve bilimlerin bilgisinin, dünyanın insani deneyiminin bütününe çevrildi i bir ele tiridir. En önemlisi, her zaman olsa da olmasa da, geleneksel dü ünme giri imlerinin bir ele tirisini olması gereken felsefe, içinde ya adı ımız ve öldü ümüz anlama ve çevirme süreklili iyle, semantik analiz ile çözülen tüm yapıları harmanlayan bir yorumbilgisinin hayata geçirilmesidir.